

Невмивака Ю. А.

студентка 2-го курсу, факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник: **Мисливий В.А.**

доктор юридичних наук, професор

ТОРГІВЛЯ ОРГАНАМИ ЛЮДИНИ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ТА МЕДИЧНИЙ АСПЕКТИ

Кримінальний закон передбачає відповідальність за злочинні дії, пов'язані з вилученням людських органів, а також торгівлю ними у ст. 143 «Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини» і ст. 149 «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини» Кримінального кодексу України (далі – КК України) [1]. Водночас, винятком може бути передача хворому органів на безоплатній основі живими близькими родичами чи взяті у померлого у разі згоди його родичів [2].

Втім «чорний ринок» з продажу людських органів в Україні лише прогресує. Проблема в тому, що українці здебільшого добровільно погоджуються торгувати власними частинами тіла на свій страх і ризик через Інтернет або за попередньою домовленістю зі злочинцями. Причина у кожного своя: одні хочуть збагатитися за рахунок злочинного промислу, інші, через безвихідність положення або борги, прагнуть швидко отримати «легкі» гроші. Попри те, що люди можуть мати аргументовані підстави для продажу своїх органів, скажімо нирок, в Україні – це заборонений вид торгівельної угоди.

Незважаючи на загальноновизнаний постулат, що життя людини є безцінним, американський журнал *Wired* з'ясував, що людина може продати своє тіло частинами за 45 мільйонів доларів. Методика підрахунку ґрунтувалася на офіційній вартості окремих людських органів, що застосовуються у біотехнологічній індустрії США. При цьому ціни «чорного ринку» не враховувалися. Так, спинний мозок було оцінено в \$23 млн. (з розрахунку \$23 тис. за грам), вартість легені – \$116,4 тис., нирки – \$91,4 тис., серця – \$57 тисяч.

До певного часу законодавство з питань трансплантації людських органів багатьох країн забороняло торгівлю органами. Однак нині в світі спостерігають нові трансформації у справі трансплантації. У Великій Британії, наприклад, досить активно обговорюють можливість легалізації торгівлі людськими органами. Радикальні прибічники такої торгівлі пропонують навіть дозволити живим людям здавати свої органи в трансплантаційний фонд на кшталт того, як це сьогодні роблять з донорською кров'ю.

Противники легалізації торгівлі людськими органами навпаки прогнозують, що за умов дозволу на купівлю-продаж органів, бідні донори заради грошей перетворять свою плоть на «склад запчастин» для заможних хворих. Проте прихильники легалізації стверджують: якщо на щось є попит, то завжди буде пропозиція.

Взагалі на сьогодні торгівля людськими органами набула величезних масштабів та навіть стала одним з провідних напрямів транснаціонального кримінального бізнесу. При цьому, продаж людських органів не завжди відбувається добровільно, адже щорічно тисячі жінок, чоловіків і навіть дітей викрадаються злочинцями заради продажу їх органів та отримання за це великого прибутку.

У незаконній торгівлі людськими органами здебільшого домінують нирки, тому що ниркова недостатність у людей трапляється все частіше.

Ось, наприклад, офіційна статистика в Україні невтішна. Приблизно щорічна потреба в трансплантації становить: нирки – 2 500; печінки – 1 500; серця – 1 500. У країнах з високим розвитком медицини кількість донорів становить 20–40 осіб на 1 млн. населення. Кількість операцій із трансплантації нирок не перевищує 50–70 у всіх центрах трансплантації разом узятих, і з кожним роком зменшується, а серце і печінку в Україні не пересаджують зовсім. Не тому, що не володіють медичними технологіями, а тому, що немає донорського матеріалу. На штучній нирці живуть близько 1 600 людей із кожного мільйона населення.

Отже, на сьогодні Україна посідає друге місце в Європі після Молдови серед «чорних експортерів» людських органів. Законодавці та лікарі хочуть лібералізувати законодавство про трансплантацію, вважаючи, що це врятує більше людських життів. Пропонується у законодавстві замінити «презумпцію незгоди» (за відсутності згоди донора чи родичів

вважається, що вони проти трансплантації) на «презумпцію згоди» (родичі згодні, якщо відсутні їхні заперечення).

Проте, доки подібних змін внесено не було, слід зазначити, що ст. 143 КК України, де йдеться про порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини, передбачає покарання для осіб, які подібним чином, а саме за «презумпцією згоди» чи іншим способом, будуть вилучати людські органи. Наразі таке діяння є протиправним і несе за собою кримінальну відповідальність.

Ми вважаємо, що Україна обов'язково досягне середньоевропейського рівня спеціалізованої медичної допомоги хворим. Однак при прийнятті нових норм щодо трансплантації чи продажу людських органів слід чітко розмежовувати, що саме буде дозволено і яке покарання будуть нести особи за невідповідність своїх діянь з нововведеннями в законі. Більш того, законодавець повинен бути гуманним та розважливим при прийнятті подібних норм, адже як зазначено в ст. 3 Конституції України «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [3].

Список використаної літератури:

1. Кримінальний кодекс України, прийнятий 7 квітня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – ст. 131.
2. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини : Закон України від 16 липня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України від 15.10.1999. – 1999. – № 41. – ст. 377.
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.